

priitiami trgovli" [The impact of the resource potential on the formation of values of trading enterprises]. *Biznes Inform*, no. 5 (2013): 202-207.

Lemann, D. R., and Viner, R. S. *Upravlenie produktom* [Product Management]. Moscow: YUNITI-DANA, 2012.

Marchenko, I. S. "Sistemnyy podkhod k upravleniiu komercheskoy deiatelnosti organizatsiy" [A systematic approach to the management of commercial activities of organizations]. *Vestnik MGТУ*, vol. 13, no. 1 (2010): 27-30.

Mezhenska, V. V., and Shpirina, N. S. "Mekhanizmy upravlinia komertsiiinoi diialnistiu torhovelnoho pidpriemstva" [Mechanisms of management of commercial activities of commercial enterprise]. *Biznes Inform*, no. 4 (2012): 144-146.

Porter, E. M. *Konkurentnoe preimushchestvo: kak dostich vysokogo rezultata i obespechit ego ustoychivost* [Competitive ad-

vantage: how to achieve a good result and to ensure its sustainability]. Moscow: Alpina Biznes Buks, 2005.

Tiukha, I. V. "Efektyvnist komertsiiinoi diialnosti pidpriemstv kharchovoi promyslovosti – sub'ektiv ZED" [Efficiency of business food industry – foreign economic activity]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1320>

Vynohradska, A. M. *Komertsiiine pidpriemnytstvo: suchasnyi stan, stratehii rozvytku* [Commercial business: current state of development strategies]. Kyiv: TsNL, 2004.

Vlasova, N. O., Kruhlova, O. A., and Shumilo, O. S. *Formuvannia efektyvnoi systemy obsluhovuvannia spozhyvachiv na pidpriemstvakh rozdrubnoi torhivli* [Formation of an effective system of customer service to retailers]. Kharkiv: AdvaAtm, 2011.

УДК 338.48

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

© 2015 СТЕПАНЕНКО В. О.

УДК 338.48

Степаненко В. О. Становлення та розвиток туристичної діяльності в Україні: проблеми та напрямки вдосконалення

У статті розглянуто проблеми розвитку туристичної діяльності в Україні, причини їх виникнення та природа. Також проаналізовано фактори, що впливають (позитивно або негативно) на розвиток структури вітчизняної туристичної діяльності; запропоновано деякі шляхи вдосконалення існуючого стану туризму в Україні. Проведено графоаналітичний аналіз динаміки кількості підприємств готельного типу в Україні за останні роки, надано структуру індексу конкурентоспроможності туристичної галузі України. Аналіз цих показників дозволить зробити необхідні висновки щодо розвитку туристичної інфраструктури в країні. Доведено, що розвиток туризму здійснює великий вплив на соціально-економічний розвиток України, сприяє розвитку багатьох галузей господарства (будівництво, транспорт, торгівля, сільське господарство, зв'язок, готельний, ресторанний бізнес тощо). Виділено основні економічні проблеми країни, що гальмують розвиток туристичної галузі, та сформульовано загальні шляхи вирішення існуючих проблем.

Ключові слова: туризм, туристична діяльність, туристичні послуги, розвиток, туристичні можливості, туристична інфраструктура.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 7.

Степаненко Вікторія Олексіївна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра політичної економії, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: viktorii.stepanenko@gmail.com

УДК 338.48

Степаненко В. А. Становление и развитие туристической деятельности в Украине: проблемы и направления совершенствования

В статье рассмотрены проблемы развития туристической деятельности в Украине, причины их возникновения и природа. Также проанализированы факторы, влияющие (положительно или отрицательно) на развитие структуры отечественной туристической деятельности; предложены некоторые пути совершенствования существующего состояния туризма в Украине. Проведен графоаналитический анализ динамики количества предприятий гостиничного типа в Украине за последние годы, предоставлена структура индекса конкурентоспособности туристической отрасли Украины. Анализ этих показателей позволит сделать необходимые выводы по развитию туристической инфраструктуры в стране. Доказано, что развитие туризма оказывает большое влияние на социально-экономическое развитие Украины, способствует развитию многих отраслей хозяйства (строительство, транспорт, торговля, сельское хозяйство, связь, гостиничный, ресторанный бизнес и т. д.). Выделены основные экономические проблемы страны, которые тормозят развитие туристической отрасли, и сформулированы общие пути решения существующих проблем.

Ключевые слова: туризм, туристическая деятельность, туристические услуги, развитие, туристические возможности, туристическая инфраструктура.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 7.

Степаненко Виктория Алексеевна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра политической экономики, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: viktorii.stepanenko@gmail.com

UDC 338.48

Stepanenko V. O. Establishment and Development of Tourism in Ukraine: Problems and Directions for Improving

The article considers problems of development of tourism activities in Ukraine, their causes and nature. Also the factors that influence (positively or negatively) on development of the structure of domestic tourism activities have been analyzed; some ways to improve the current state of tourism in Ukraine have been proposed. A graphic-analytical analysis of dynamics related to number of enterprises of hotel type in Ukraine in the recent years has been conducted, structure of the competitiveness index of the tourism economy sector in Ukraine has been presented. Analysis of these indicators will provide for the necessary conclusions as to development of tourism infrastructure in the country. It has been proved that development of tourism has a big impact on the socio-economic development of Ukraine, contributes to the development of many industry sectors (construction, transport, trade, agriculture, communications, hotels and catering, etc.). The main economic problems of the country, which hinder the development of the tourism industry, has been allocated and general ways to solve the existing problems has been formulated.

Key words: tourism, tourism activities, tourist services, development, tourism opportunities, tourism infrastructure.

Pic.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 7.

Stepanenko Viktoriia O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Political Economy, Kharkiv National Economic University named after S. Kuznets (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: viktorii.stepanenko@gmail.com

Сфера туристичних послуг зростає стрімкими темпами і виступає однією з найперспективніших галузей економіки, якій притаманний ефективний оперативний розвиток. Збільшення фінансових можливостей населення як потенціального об'єкта туристичного бізнесу значно сприяє реструктуризації та якісному розвитку індустрії розваг та відпочинку.

Сучасну сферу туризму характеризує, перш за все, гнучкість, прибутковість та динамічність. Більш ніж 10% світового валового національного доходу створюється за рахунок успішного туристичного бізнесу.

Взагалі, розвиток туризму здійснює великий вплив на соціально-економічний розвиток країн світу, не виключення і Україна. Туризм інтегрує результати своєї активності водночас із логістичними та транспортними компаніями, будівельною галуззю, торгівельним бізнесом, харчовою промисловістю тощо. Окремо треба підкреслити перманентне зростання разом із туристичними об'єктами низки готелів та ресторанів, виробництва сувенірної продукції та надання додаткових послуг.

Туристична галузь стимулює рівень якості сфери послуг у країні, стримує рівень безробіття (особливо сезонного) та потенційно наповнює прибуткову частину бюджету, бо рівень економічної активності та можливість населення заощаджувати на відпочинок та регулярні туристичні мандрівки є індикатором рівня сталості реального сектора економіки.

Питання розвитку туристичної галузі останнім часом досягло широкого розповсюдження. За визначенням авторів [3, 4, 5], туристична діяльність – це виробничо-обслуговуюча діяльність з надання туристичних послуг. Згідно із Законом України «Про туризм» туристичні послуги – це послуги суб'єктів туристичної діяльності щодо розміщення, харчування, транспортно-інформаційно-рекламного обслуговування, а також послуги закладів культури, спорту, побуту, розваг тощо, спрямовані на задоволення потреб туристів [1].

Мета даної статті – розкриття сутності проблем функціонування туристичної діяльності в Україні, визначення шляхів вдосконалення туристичної діяльності та підвищення якості туристичного бізнесу в країні.

Сучасний стан туристичного бізнесу в Україні – насамперед віддзеркалення позитивних і негативних явищ суспільно-політичного характеру та конструктивних та деструктивних процесів в національній економіці.

Слід зазначити, що кількість туристів, вартість послуг, географія подорожей, сезонність, тривалість перебування прямо пропорційно залежить від привабливості туристичних ресурсів, що вивчаються. У цьому контексті постає питання необхідності кваліфікованої оцінки туристичних ресурсів на державному та регіональному рівнях. Мета цього процесу може бути як суто соціологічна, так і абсолютно виважена економічна з чіткими коефіцієнтами рентабельності того чи іншого туристичного інвестиційного проекту.

Широкий спектр природнокліматичних та інших туристичних ресурсів в Україні спонукає мале та середнє підприємництво до розвитку цієї галузі, оскільки рівень насиченості кожного регіону України якісними туристичними ресурсами достатньо високий. Викорис-

тання інтернет-технологій та популяризація української культури у світі безперечно здатні зацікавити значні потоки туристів та розпочати новий напрямок у піднятті позитивного іміджу країни. Середня вартість робочої сили в Україні гарантує туристам середній та доступний рівень цін, який робить нашу країну більш доступною для вивчення туристами з Європи та Азії.

Природний потенціал України представлений рекреаційними зонами, оздоровчими ресурсами, національними природними та регіональними ландшафтними парками, пам'ятками архітектури, історико-архітектурними заповідниками тощо.

Можливо виокремити сім рекреаційних регіонів: Карпатський, Придністровський, Дніпровський, Донецько-Приазовський, Поліський, Причорноморський, Кримський, які, складаючи майже 13% території країни, вирізняються специфічними рекреаційними та лікувальними властивостями, наявністю курортних зон і туристичних маршрутів, своєю значущістю, рівнем забрудненості довкілля.

Культурні та історичні пам'ятки, архітектурні надбаня, археологічні та етнографічні знахідки – інші, не менш важливі туристичні об'єкти для тих, хто вивчає історію, цікавиться етносом та культурою прадавньої України. Більш ніж 48 000 таких культурних об'єктів зосереджено на території різних областей, однак максимально представлені об'єкти культурної рекреації у Львівській, Київській та Чернігівській областях.

Треба також зазначити привабливість України як постачальника послуг корпоративного туризму, зокрема бізнес-зустрічей, форумів, конференцій та будь-яких подій, які сприятимуть розвитку економічного, політичного та науково-практичного потенціалу. Політичний вектор спрямовує європейців у бік України, спільні проекти зі Світовим банком і міжнародними інститутами надають різноманітні нові можливості щодо обміну досвідом тощо.

Симбіоз бізнес-активності та туризму поступово розширює перелік потенційних можливостей українських та іноземних компаній щодо спільного ведення економічної діяльності та досягнення яскравих результатів. Ефективне використання подібного ресурсного потенціалу має на меті обов'язкове створення туристичної інфраструктури, спроможної конкурувати зі світовими лідерами в галузі постачання туристичних послуг.

Розвиток туристичного та культурного потенціалу України матиме позитивний вплив на стабілізацію економіки та визначатиме зміни добробуту українців, зацікавленість національними культурними пам'ятками, зміни суспільного світосприйняття.

Коротко характеризуючи матеріальну базу туризму, можна відзначити, що на кінець 2012 р. в Україні налічувалось 1858 підприємств готельного господарства, і це на 60 готелів більше, ніж у 2011 р. (рис. 1).

Усе це дозволяє зробити висновок про наявність в Україні сприятливих умов для ефективного та швидкого розвитку внутрішнього та зовнішнього туризму. Однак беззаперечним лишається факт впливу низки невирішених проблем, які дезорієнтують пріоритетність вивчення

національних туристичних пам'яток та місць відпочинку на протигагу іноземним, оскільки останні користуються більшим попитом туристів через успішне функціонування механізмів надання послуг за кордоном, а також важені кроки розвитку, спрямовані на максимальне задоволення потреб користувачів цих послуг.

7. Невизнання туризму як джерела притоку іноземної валюти до країни, розвитку міжнародних культурних зв'язків тощо.

8. Найбідніша матеріальна база для розвитку туризму. Так, готельне господарство в країні абсолютно не відповідає сьогоденним проблемам. Ціна за прожи-

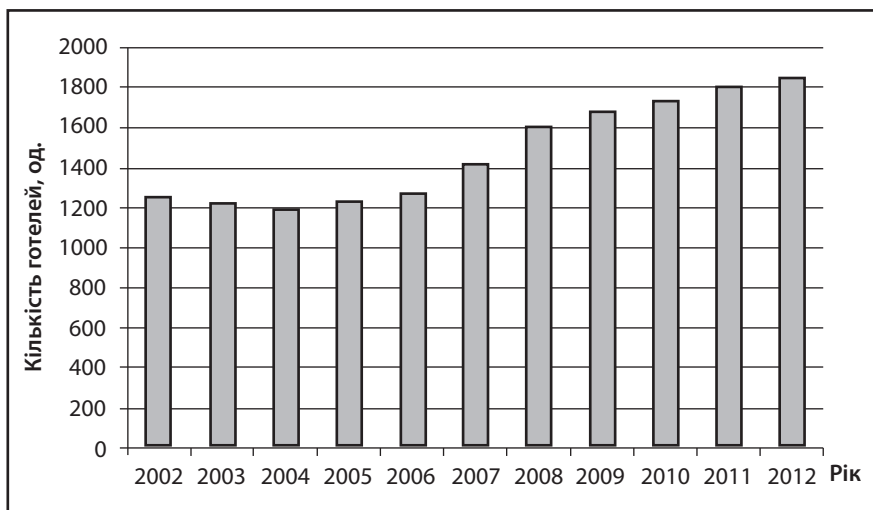

Рис. 1. Динаміка кількості підприємств готельного типу в Україні за 2002 – 2012 рр. [6]

XXI сторіччя в економіці акцентує увагу компаній, що надають туристичні послуги, на перевагах клієнтоорієнтованих підходів у процесі становлення та розвитку туристичного ринку. Однією з характеристик ринку повинна виступати рівновага прав та обов'язків усіх суб'єктів цих економічних відносин. Нерозвиненість законодавства України щодо корпоративної соціальної, а також фінансової відповідальності компаній перед туристами та фіскальними органами спричиняє виникнення «тіньових» схем, спекуляції на курсах валют, необгрунтованого демпінгу передусім гальмує розвиток туристичної галузі та шкодить позитивному іміджу держави.

У цілому це спричинило те, що туристична галузь не повною мірою інтегрувала до світового ринку туристичних послуг.

Серед основних проблем, що гальмують розвиток туристичної галузі в Україні можна виділити такі:

1. Відсутність цілісної системи державного управління туризмом у регіонах.
2. Заклади, що надають туристичні послуги, як правило, підпорядковані різним підприємствам. Це ускладнює їх координацію.
3. Зростання обсягів капіталовкладень у розвиток туризму має повільний характер.
4. Наявна матеріальна база (дороги, сервісне обслуговування) зовсім не відповідає загальним міжнародним стандартам. Відсутність якісних доріг і природоохоронних кафе, мотелів, ресторанів, розважальних підприємств (на відміну від Європи), які б забезпечували комфортне проживання та обслуговування туристів.
5. Відсутність інноваційних проектів та недостатність наукових досліджень з питань розвитку туризму.
6. Недосконалість законодавчих актів, регулюючих сферу туристичної діяльності. Необхідність прийняття додаткових законів, поліпшення статистичної звітності, яка б охоплювала всі аспекти розвитку туризму.

вання досить велика, а сервіс обслуговування на дватри порядки нижчий за європейський. Тому в іноземних туристів українські готелі не користуються попитом, а наші громадяни з низькими грошовими доходами не в змозі активно користуватися готелями і, відповідно, підтримувати розвиток.

9. Низький та неякісний рівень харчування туристів.

У 2010 р. Україна, за даними Світового економічного форуму (СЕФ), посідала 77 місце за показником конкурентоспроможності, 98 місце за рівнем розвитку повітряно-транспортної інфраструктури, 115 місце за ціновою конкуренцією та 100 місце за ступенем розвитку людських, культурних і природних ресурсів; також Україна посіла 84 місце за рівнем культурного надбання та 104 за рівнем природних красот. На жаль, у 2011 р. дана ситуація не покращилася – Україна залишилася на 77 місці у рейтингу (табл. 1). Порівнюючи рівень конкурентоспроможності туристичної галузі України у 2010 та 2009 рр., видно, що помітних покращень у туристичному секторі не відбулося – Україна перемістилася лише на одне місце у даному рейтингу – з 78 на 77 місце.

Отже, проблема фінансування туристичної діяльності виступає найтяжчою для подолання, оскільки, по-перше, на сьогодні відсутнє спеціальне законодавство, яке б дозволяло оперативно аналізувати наявні туристичні ресурси з метою їх найефективнішого використання, а також регулювати процес фінансування найцікавіших, на думку інвесторів, туристичних об'єктів.

По-друге, доцільним було б створення незалежного агентства оцінки рейтингу популярності та інвестиційної привабливості туристичних пам'яток та маршрутів. По-третє, відсутній механізм використання в Україні інвестиційних кредитів для туристичної галузі. Ці пи-

Структура індексу конкурентоспроможності туристичної галузі України у 2010-2011 рр. [7, с. 365 – 366]

Індекс	2010 р.		2011 р.		Зміна індексу, +/-
	Значення індексу	Місце у рейтингу	Значення індексу	Місце у рейтингу	
1. Регулювання подорожей та туризму, у т. ч.:	4,5	59	4,7	62	0,2
1.1. Нормативне регулювання	3,7	100	3,8	104	0,1
1.2. Стабільність умов розвитку	4,2	83	4,3	79	0,1
1.3. Охорона та безпека	4,5	93	4,7	86	0,2
1.4. Охорона здоров'я	6,4	17	6,4	18	0
1.5. Пріоритетність розвитку подорожей та туризму	3,8	96	4	87	0,2
2. Бізнессередовище та інфраструктура, у т. ч.:	3,2	78	3,4	72	0,2
2.1. Авіатранспортна інфраструктура	2,4	98	2,6	94	0,2
2.2. Наземний транспорт	3,2	84	3,3	72	0,1
2.3. Туристична інфраструктура	3,5	62	3,7	55	0,2
2.4. Інформаційно-технологічна забезпеченість	3,1	52	2,4	51	-0,7
2.5. Цінова конкурентоспроможність	3,9	115	3,9	116	0
3. Людські, культурні та природні ресурси, у т. ч.:	3,5	100	3,5	103	0
3.1. Людський капітал	4,9	80	5,1	68	0,2
3.2. Туристична привабливість	4,8	62	4,7	66	-0,1
3.3. Природні ресурси	2,4	104	2,4	112	0
3.4. Культурні надбання	1,9	84	1,8	88	-0,1
Загальний показник	3,8	77	3,8	77	0

тання та світова економічна, в тому числі інвестиційна криза, спричиняє несприятливі умови для поліпшення інвестиційного клімату, зокрема, в туристичній галузі.

Серед шляхів вирішення вищезазначених питань нагальним виступає створення спеціальних умов для підприємств малого та середнього бізнесу, зайнятих у сфері надання туристичних послуг, серед яких послаблення податкового тиску, оптимізація результатів курсових коливань, страхування державою фінансових ризиків підприємств та туристів, тимчасова фінансова допомога у вигляді податкових канікул або державного фінансування актуальних туристичних програм, страхування та всіляка підтримка інвестиційних проектів з боку уряду та Національного банку. Окремим питанням для економіки України виступає переорієнтація туристичної галузі в контексті внутрішнього туризму в бік якості послуг, що надаються та досконалого виконання оператором ринку рівня своїх зобов'язань.

Також значної уваги набуває такий аспект, як позабюджетні асигнування під державні гарантії. Даний механізм має відбуватись шляхом об'єднання дій державних обласних адміністрацій, комерційних банків, спільних підприємств та підприємств туристичної галузі. Таке з'єднання своєю кінцевою метою повинно мати створення фінансового концерну, а його діяльність повинна бути направлена на будівництво нових, що відповідають світовим вимогам, об'єктів туристичної сфери [2].

Перспективи такого розвитку туристичної індустрії також залежать і від того, чи володіють підприємства туристичної галузі достатніми власними коштами.

З метою вирішення означених проблем доцільно вирішення таких питань:

- ✦ розробка програми розвитку індустрії туризму кожної області;
- ✦ вирішення питання підготовки кадрів для роботи в туризмі;
- ✦ розробки науково обґрунтованої концепції щодо вдосконалення інфраструктури туризму в Україні;
- ✦ покращення системи фінансування туристичної діяльності, у тому числі – державного фінансування, насамперед, виділення державних коштів на розбудову інфраструктури туристичної індустрії;
- ✦ координування роботи туристичних організацій з транспортними агентствами, культурними установами;
- ✦ проведення оцінки економічної ефективності туризму та рекреаційної оцінки територій;
- ✦ збалансування рівнів розвитку туризму та його інфраструктури з урахуванням особливостей регіонального розвитку територій;
- ✦ перейняття досвіду розвинених європейських країн щодо розвитку туризму та його інфраструктури в країні.

Прийняття необхідних заходів державою сприятиме оптимізації темпів зростання обсягів туристичних потоків, показників діяльності туристичних підприємств, збільшення частки туристичних послуг у національному ВВП.

Цілком необхідним стає завдання щодо визначення перспективних напрямів українського туризму. Перш за все, необхідно розвивати внутрішній туризм: сільський, екологічний, оздоровчо-спортивний, релігійний, дитячо-молодіжний, екстремальний, мисливський і багато інших напрямів.

З метою покращення туристичного іміджу України та подальшого ефективного розвитку туристичної галузі найважливішим завданням є здійснення комплексної рекламно-інформаційної кампанії. Вона має включати: впровадження зарубіжних рекламних кампаній в національних та іноземних засобах масової інформації; участь у професійних виставках на іноземних туристичних ринках; розробку мережі цікавих туристичних маршрутів на території країни з подальшим представленням комерційних пропозицій іноземним туристичним фірмам для їх використання; розвиток ділового туризму шляхом проведення різноманітних ділових та наукових заходів.

Україна цілком спроможна зробити туристичну індустрію одним з пріоритетних галузей економіки, але для цього потрібно вдосконалити цілий ряд факторів, що сприятимуть економічному зростанню в цієї галузі. На сьогоднішній день керівництво Державної туристичної адміністрації України бачить майбутнє галузі у розвитку транспортних коридорів і туристичної інфраструктури та в контролі за якістю туристичних послуг. Необхідно довести рівень туристичного комфорту до міжнародних стандартів, а також поступово налагодити сервіс та реанімувати внутрішній туристичний процес. Також структура українського туризму потребує якщо не докорінної зміни, то хоча б відповідної адаптації до сучасного становища як в країні, так і у світі.

ВИСНОВКИ

Отже, розвиток туристичної галузі як високоприбуткового сектора економіки є важливим чинником соціального розвитку та культурного піднесення України в умовах її інтеграції у європейські та світові глобалізаційні і гуманізаційні процеси. Хоча аналіз сучасного стану функціонування вітчизняної туристично-рекреаційної галузі свідчить про те, що ефективність діяльності цієї галузі стримується через не вирішеність низки проблем, Україна має всі об'єктивні передумови, щоб стати однією з передових туристичних країн світу. Пожвавлення розвитку туризму в Україні та подолання негативних тенденцій можливе також шляхом впровадження інновацій, що приведе до створення конкурентоспроможної туристичної індустрії країни. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» № 1282-IV від 18.11.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>
2. Близнюк А. М. Координація дій на обласному рівні місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у сфері туризму та суб'єктів підприємництва / А. М. Близнюк, Н. Й. Коніщева, Л. І. Давиденко // Вісник ДІТБ. – 2010. – № 9. – С. 8 – 15.

3. Богуш Л. Г. Підходи до формування стратегії розвитку туристичної індустрії в Україні / Л. Г. Богуш // Туристично-краєзнавчі дослідження : зб. наук. пр. – К. : Кармаліта, 2011. – Вип. 5. – С. 135 – 155.

4. Донченко Л. М. Проблеми та перспективи державної підтримки розвитку туризму / Л. М. Донченко, Н. П. Гостева // Держава та регіони. Сер. «Державне управління». – 2010. – № 1. – С. 37 – 42.

5. Остап'юк Н. І. Державне регулювання розвитку туристичної галузі в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Н. І. Остап'юк. – Х., 2011. – 20 с.

6. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua/

7. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011: Managing in a Time of Turbulence // World Economic Forum, Switzerland: Geneva, 2011. – 525 p.

REFERENCES

Blyzniuk, A. M., Konishcheva, N. Y., and Davydenko, L. I. "Koordynatsiia dii na oblasnomu rivni mistsevykh orhaniv vykonavchoi vlady, orhaniv mistsevoho samovriaduvannia u sferi turizmu ta subiektiv pidpriemnytstva" [Coordination at the regional level, local authorities, local authorities in the tourism and business entities]. *Visnyk DITB*, no. 9 (2010): 8-15.

Bohush, L. H. "Pidkhody do formuvannia stratehii rozvytku turystychnoi indusrii v Ukraini" [Approaches to the development strategy of the tourism industry in Ukraine]. *Turystychno-kraieznavchi doslidzhennia*, no. 5 (2011): 135-155.

Donchenko, L. M., and Hostieva, N. P. "Problemy ta perspektyvy derzhavnoi pidtrymky rozvytku turizmu" [Problems and prospects of state support of tourism]. *Derzhava ta rehiony. Seriya "Derzhavne upravlinnia"*, no. 1 (2010): 37-42.

[Legal Act of Ukraine] (2003). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>

Ostapiuk, N. I. "Derzhavne rehulivannia rozvytku turystychnoi haluzi v Ukraini" [State regulation of tourism development in Ukraine]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.03*, 2011.

Ofitsiynyi sait Derzhavnoho komitetu statystyky. www.ukrstat.gov.ua/

"The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011: Managing in a Time of Turbulence". *World Economic Forum*. Switzerland; Geneva, 2011.